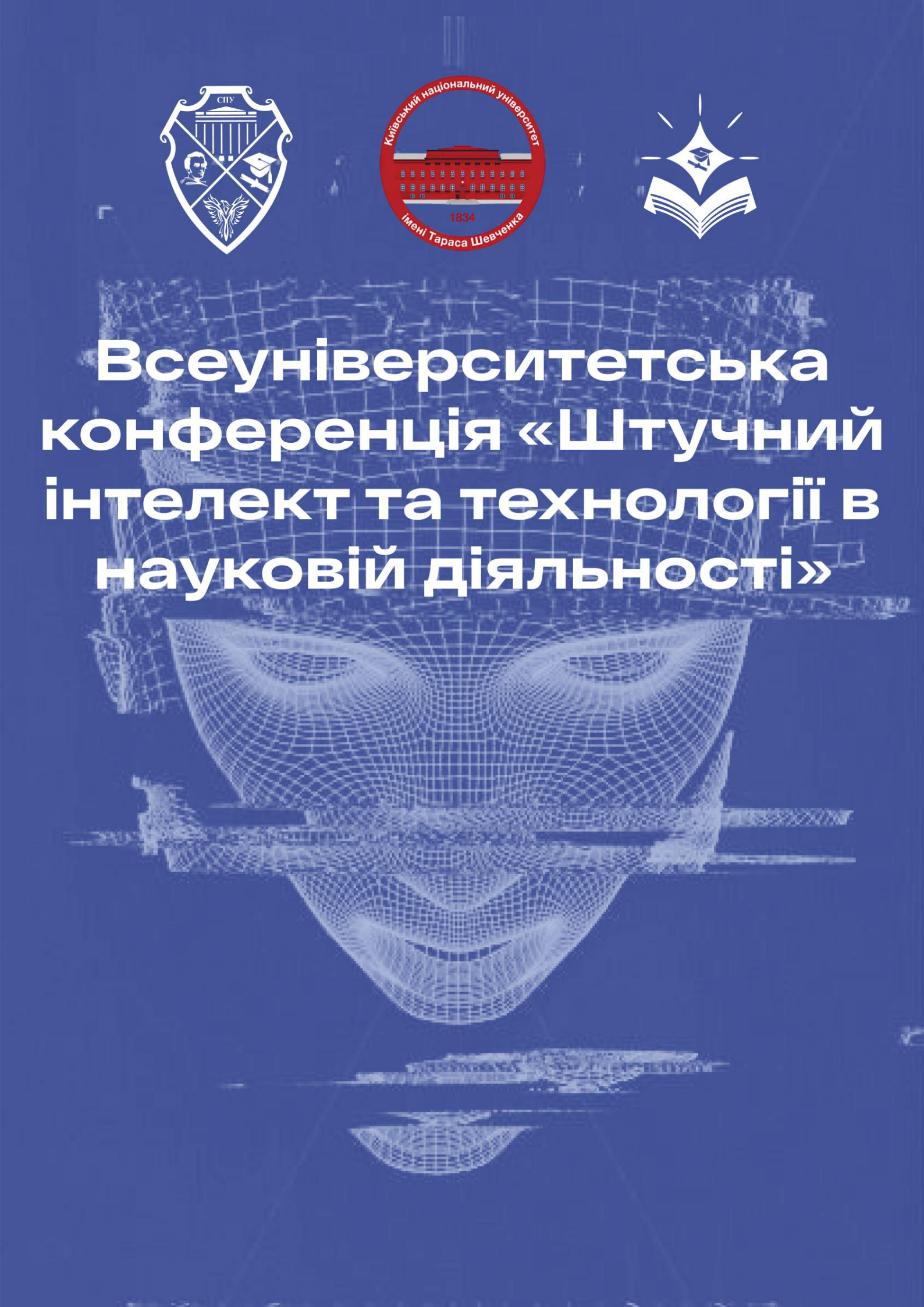

Всеуніверситетська конференція «Штучний інтелект та технології в науковій діяльності»

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ТЕХНОЛОГІЇ В НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Матеріали науково-практичної
конференції студентів, аспірантів та молодих вчених

Київ-2025

Комітети конференції:

1. **Організаційний комітет:**

Візіло Катерина Сергіївна — Голова комітету, студентка 3 курсу ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародні відносини» Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Голова Освітнього департаменту Студентського парламенту Університету.
Ярошенко Софія Костянтинівна — Заступниця Голови комітету, студентка 2 курсу ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародне право» Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Єзерська Ольга Андріївна – студентка 2 курсу ОР "Бакалавр" ОП "Інженерія програмного забезпечення" Факультету інформаційних технологій Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Нечаев Єгор Сергійович – студент 2 курсу ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародні відносини» Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Амєтова Діана Маратівна – студентка 1 курсу ОР «Бакалавр» ОП «Журналістика» Навчально-наукового інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Зубач Альбіна Анатоліївна – студентка 1 курсу ОР «Бакалавр» ОП «Право» Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Вергелес Еліна Ростиславівна – студентка 1 курсу ОР «Магістр» ОП «Галузевий переклад з німецької та англійської мови; міжкультурний менеджмент» Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Мелконова Олена Олександрівна – студентка 3 курсу ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародні відносини» Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Забейда Анастасія Сергіївна – студентка 2 курсу ОР «Бакалавр» ОП «Європейські та євроатлантичні управлінські студії» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Бондаренко Анастасія Олександрівна – студентка 4 курсу ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародні комунікації» Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Рябенко Поліна Романівна – студентка 2 курсу ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародні економічні відносини» Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

2. **Науковий комітет:**

Вергунова Ірина Миколаївна – професор кафедри математичної інформатики Факультету комп'ютерних наук та кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат фізико-математичних наук
Затула Дмитро Васильович – доцент кафедри обчислювальної математики Факультету комп'ютерних наук та кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат фізико-математичних наук
Карнаух Тетяна Олександрівна – доцент кафедри теоретичної кібернетики Факультету комп'ютерних наук та кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат фізико-математичних наук
Катеринич Лариса Олександрівна – доцент кафедри інтелектуальних програмних систем Факультету комп'ютерних наук та кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат фізико-математичних наук

Коробова Марина Віталіївна – доцент кафедри моделювання складних систем Факультету комп'ютерних наук та кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат фізико-математичних наук
Пономарьов Вадим Дмитрович – асистент кафедри прикладної статистики Факультету комп'ютерних наук та кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат фізико-математичних наук
Семенов Володимир Вікторович – професор кафедри обчислюваної математики Факультету комп'ютерних наук та кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор фізико-математичних наук
Сіренко Андрій Сергійович – асистент кафедри системного аналізу та теорії прийняття рішень Факультету комп'ютерних наук та кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат фізико-математичних наук
Троценко Ярослав Павлович – асистент кафедри моделювання складних систем Факультету комп'ютерних наук та кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор філософії
Шарапов Михайло Михайлович – доцент кафедри прикладної статистики Факультету комп'ютерних наук та кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат фізико-математичних наук

ЗМІСТ

Варламова І.Є. СТРАТЕГІЧНА АРХІТЕКТУРА МАЙБУТНЬОГО ПОЛЯ БОЮ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ СИНТЕЗ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ 5

Карамач С.І. ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ ЮРИСТА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА 6

Луняченко М.С. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 7

Ноготков А.А. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ДОСВІД ЄС ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ 8

Павлюк І.Р. РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 9

Яременко І.І. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В НАУКОВІЙ ЮРИДИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ДОПОМІЖНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЧИ ЗАГРОЗА ІДЕНТИЧНОСТІ? 10

Колотуша Я.В. РЕКРУТИНГ В ЗСУ З ВИКОРИСТАННЯМ ШІ 11

Зінченко Л.С. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ДИПЛОМАТІЇ ТА МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ: НОВІ АНАЛІТИЧНІ ПІДХОДИ 12

Гребенюк Д.В. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ЗАГРОЗА ТВОРЧОСТІ ЧИ КОРИСНИЙ ІНСТРУМЕНТ? 14

Чичкань М.С. ЕТИЧНИЙ, ПРОГНОСТИЧНИЙ ТА АНАЛІТИЧНИЙ ВИМІРИ ІНТЕГРАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН 15

Никифоряк А.Л. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ У ПРАВНИЧІЙ НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 17

Ткаченко Р.Р. ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У НАУКОВІЙ І ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА 18

Гречушкіна С. ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНО МИСЛЯЧОЇ ПРАВНИЧОЇ ЕЛІТИ В УКРАЇНІ 19

Саміленко А.С. ПОНЯТТЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ПРИВАТНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ 20

Грибовська В.О. ПРАВО НА ТВОРИ, ЗГЕНЕРОВАНІ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ 22

Ясінський Я.С. ЗМІНА ЗРОСТАННЯ СКЛАДНОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ВІД ЛОГАРИФМІЧНОЇ ДО ЛІНІЙНОЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ШІ 23

Чергикало Д.О. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ДАНИХ 25

Го Імінь ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА КИТАЮ ТА США У СФЕРІ ОСВІТИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ 26

СТРАТЕГІЧНА АРХІТЕКТУРА МАЙБУТНЬОГО ПОЛЯ БОЮ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ СИНТЕЗ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Варламова І.Є.,
курсантка 3-го курсу ОР «Бакалавр»
Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Актуальність дослідження зумовлена впливом штучного інтелекту (далі ШІ) та геоінформаційних технологій (далі ГІС, що створює нову стратегічну архітектуру поля бою. України ставить у пріоритет швидкий розвиток нових систем та технологій, бо це є ключовим чинником виживання та ефективним методом ведення сучасного загальновійськового бою. Однак, цей технологічний стрибок вимагає формування та впровадження нової доктрини національної безпеки [1], переосмислення напрямів міжнародного співробітництва з метою ефективного протистояння технологічно розвиненому агресору та мінімізації глобальних ризиків.

ГІС виступає як основа ситуаційної обізнаності, їх використання забезпечує швидку агрегацію та візуалізацію даних з різних джерел (дрони, розвідувальні системи, різні типи сенсорів тощо), що, в свою чергу дає можливість:

1) високоточного моделювання місцевості (рельєфу, шляхів сполучень, водних об'єктів, орієнтирів, командно-спостережних пунктів та інших).
2) оперативного аналізу логістичних шляхів (розташування об'єктів інфраструктури та комунікацій).
3) критичної оцінки збитків, планування відновлення територій [2].

ШІ, в стою чергу, виступає як каталізатор рішень, перетворюючи стратегічні рішення ГІС на динамічний перебіг подій. Наприклад, за допомогою ШІ можна прогнозувати ймовірні маршрути пересування ворога, приблизне місце дислокації основних сил на основі геопросторових та розвідувальних даних. Зручним також є генерація тактичних планів, маршрутів ударних дронів та схем маскування що мінімізує власні втрати. Це скорочує час на прийняття рішення і надає значну військову перевагу в плануванні бою [2].

Якщо говорити про переваги ГІС та ШІ для України, це, перш за все, - компенсація кількості сил та засобів противника. Це досягається у результаті використання високоточної зброї та кращої ситуаційної обізнаності (щодо умов місцевості, в попередньому плануванні варіантів розгортання подій бою). Також безпекова ситуація в Україні є надзвичайно важливою для європейських партнерів, що, в свою чергу, змушує їх ділитися новітніми технологіями та інтегрувати Україну до західних систем оборони.

Якщо говорити про недоліки використання ГІС та ШІ в сучасних умовах та на перспективу, то можна виділити декілька ключових викликів [3]:

1) неконтрольована автономізація озброєння, у якій суб'єктом впливу є не людина, а ШІ. Це, в свою чергу, створює загрозу небезпечного використання техніки, яку людина буде не в змозі самостійно та обдумано використовувати на полі бою.
2) відповідальність за дій скоєні ШІ, особливо враховуючи аспект міжнародного гуманітарного права.
3) нерівномірне використання нових технологій. Створення розколу між країнами, які можуть дозволити собі використання новітніх ГІС та ШІ, та які не можуть [4].

Отже, використання ГІС та ШІ є прикладом ефективного залучення новітніх технологій для ведення бойових дій. Вони надають як перевагу на полі бою, так і створюють значні ризики безпеці та контрольованості для їх використання. Для регулювання цього аспекту, гарним рішенням стала б нова технологічна дипломатія України та її партнерів, яка б регулювала застосування ШІ на законодавчому рівні.

Таким чином, безпека України у майбутньому вирішуватиметься не лише на лінії фронту, а й у сфері інноваційного військового планування та міжнародного технічного регулювання.

1) НАТО. Огляд переглянутої Стратегії НАТО щодо штучного інтелекту.
(URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_227237.htm).
2) Understanding the Military AI Ecosystem of Ukraine. Washington, 2024 (URL: https://www.csis.org/analysis/understanding-military-ai-ecosystem-ukraine).
3) Джеймс Блек , Маттіас Екен та ін. Стратегічна конкуренція в епоху штучного інтелекту. Нові ризики та можливості, пов'язані з військовим використанням штучного інтелекту (URL:https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA3295-1.html).
4) Міністерство цифрової трансформації України. Мінцифра формує стратегію з ШІ — долучайтеся до опитування і впливайте на майбутнє ШІ в Україні. 26 червня 2025 р. (URL:https://thedigital.gov.ua/news/technologies/ mintsifra-formue-strategiyu-z-shi-doluchaytesya-do-opituvannya-i-vplivayte-na-maybutne-shi-v-ukraini).

ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ ЮРИСТА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Карамач С.І.,
курсантка 3-го курсу ОР "Бакалавр"
Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Еволюція правосвідомості юриста в умовах цифровізації суспільства відображає зміни не лише у способах взаємодії з правовими нормами, а й у сприйнятті самої сутності права як системи. Цифрові технології та штучний інтелект формують нові практики отримання, обробки та поширення правової інформації, що безпосередньо впливає на методологію юридичної діяльності та професійні стандарти. Правосвідомість лежить в основі правової культури і є сукупністю поглядів, ідей, положень, настроїв, які мають відношення до права, і включає в себе уявлення про право, тобто праворозуміння, погляди на роль права, правові установи у житті суспільства і держави, ідеї про права людини, відповідальність особи перед іншими людьми, державою і суспільством [1, с. 197].

Правосвідомість юристів можна визначити як одну з колективних форм правової свідомості, що виступає системою правових поглядів, знань, почуттів, ціннісних орієнтацій і інших структурних утворень правової свідомості спільності людей, які професійно займаються юридичною діяльністю, що потребує спеціальної освітньої і практичної підготовки [2, с. 68]. В умовах стрімкої цифровізації ця система трансформується, вимагаючи від юриста інтеграції класичних правових цінностей зі знаннями про алгоритми та здатністю критично оцінювати машинно-генеровані рішення. Таким чином, еволюція правосвідомості юриста відображає перехід від текстоцентричного мислення до міждисциплінарного аналізу великих даних та етичного осмислення технологічних викликів.

Особливу роль відіграють LegalTech-сервіси, електронне урядування та онлайн-системи доступу до судових рішень, які спрощують роботу з правовими даними, але водночас створюють виклики для забезпечення достовірності інформації та формування критичного аналізу у юриста.

У цьому контексті сучасна правосвідомість професіонала характеризується здатністю поєднувати класичні цінності права (справедливість, законність) з цифровими практиками, включно з розумінням етичної та правової відповідальності за власну поведінку та рішення у віртуальному середовищі. Формування правосвідомості юриста в цифровому суспільстві потребує адаптації освітніх програм, підвищення цифрової правової грамотності та впровадження етичних стандартів використання ШІ в юридичній практиці та науці. Цифровізація трансформує не лише способи взаємодії з правом, а й визначає нові критерії ефективності та інтелектуальної зрілості юриста.

На даному етапі відбувається активізація використання штучного інтелекту (ШІ) та перетворення його із допоміжного цифрового ресурсу на «когнітивного співучасника діяльності юриста» і впливає на правосвідомість юриста. Його алгоритми навчаються не лише аналізувати судові прецеденти та законодавчі масиви, а й формувати правові гіпотези та моделі тлумачення, що раніше вважалося прерогативою виключно людини. Саме тому в сучасній юридичній науці точиться дискусія: чи залишиться юрист-дослідник суб'єктом пізнання, якщо частину його аналітичного дослідження виконуватиме машина [3, с.12].

Таким чином, еволюція правосвідомості юриста в умовах цифровізації – це незворотна трансформація професійної та наукової ідентичності, а використання штучного інтелекту (ШІ) як потужного, але підконтрольного інструменту для досягнення вищої справедливості та ефективності.

1. Богів Я.С. Правосвідомість як основа побудови правової держави. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. Випуск 33/2022.
2. Хопта С. Ф. Теоретико-правові аспекти професійної правосвідомості судді та її роль в ухваленні судових рішень [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2018. 18 с.
3. Floridi L. The Ethics of Artificial Intelligence. Oxford University Press, 2020.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Луняченко М.С.,
курсант 3-го курсу ОР "Бакалавр"
Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту (ШІ) стає однією з найважливіших тенденцій XXI століття, що кардинально змінює методологію наукових досліджень. Актуальність теми обумовлена тим, що ШІ дозволяє автоматизувати обробку великих масивів даних, проводити комплексний аналіз і прогнозування, а також формувати нові гіпотези та моделі, що підвищує продуктивність і якість наукової діяльності. Водночас його застосування викликає етичні та правові питання: захист інтелектуальної власності, забезпечення достовірності результатів, а також ризики заміни людського мислення алгоритмами [1, с. 22].

Міждисциплінарний фактор у використанні ШІ в науковій діяльності проявляється у поєднанні права, інформаційних технологій та прикладних наук. На прикладі галузі права можна відзначити, що застосування ШІ допомагає аналізувати великі обсяги нормативно-правових актів. Наприклад, генеративні моделі ШІ, такі як ChatGPT або Copilot, використовуються для автоматизованого створення аналітичних оглядів правових кейсів, а також для підготовки наукових статей і узагальнення результатів досліджень [2, с. 45–57]. Це демонструє, що ШІ виступає ефективним інструментом у міждисциплінарних дослідженнях, поєднуючи правознавство, комп'ютерні науки та методологію досліджень. Аналіз тенденцій останніх років показує, що ШІ у науці застосовується все ширше: від інтелектуального аналізу великих даних до прогнозування результатів експериментів і моделювання складних систем. Зокрема, українські дослідження (Гуралюк, 2023; Драч та ін., 2023; Коломієць і Кушнір, 2023) вказують на перспективу розвитку «ШІ-компетентності» вчених, яка включає знання, навички та етичне розуміння використання технологій. [3, с. 66–82].

Водночас використання ШІ у науковій діяльності супроводжується низкою викликів. По-перше, етичні питання: забезпечення конфіденційності даних, прозорість алгоритмів та уникнення дискримінації. По-друге, правові аспекти: необхідність захисту авторських прав, дотримання законодавства щодо обробки даних, а також регулювання застосування ШІ у правозастосовній сфері. По-третє, технологічні обмеження: ризики залежності від алгоритмів, можливі помилки в прогнозах та потреба у постійному навчанні [3, с. 66–82]. Перспективи розвитку штучного інтелекту у науковій діяльності включають інтеграцію ШІ у правові дослідження, моделювання сценаріїв судової практики, автоматизовану обробку міжнародних норм та підтримку ухвалення рішень на основі даних.

Щодо питання: «Штучний інтелект у науковій діяльності: допоміжний інструмент чи загроза ідентичності?» — сучасні погляди науковців (Кремень, 2024; Бердо та ін., 2023) свідчать, що ШІ виступає передусім допоміжним інструментом. Він розширює можливості дослідника, автоматизує рутинні процеси та дозволяє зосередитися на творчих і аналітичних завданнях. Загроза ідентичності виникає лише за умови неконтрольованого, що на мою думку, проявляється в тому, що використовуючи його треба умовно перевіряти написане та бути уважним, чи етичного використання ШІ, що підкреслює необхідність нормативного регулювання та формування «ШІ-компетентності» науковців.

Отже, ШІ стає невід'ємною складовою сучасної наукової діяльності, сприяє підвищенню ефективності досліджень, розвитку міждисциплінарних підходів та інновацій у правовій і суміжних галузях, проте слід зазначити про Закон Амари (Amara's Law) який формулює ключову ідею: «Ми переоцінюємо вплив технологій у короткостроковій перспективі та недооцінюємо їхній вплив у довгостроковій перспективі». Генеративний ШІ зараз сприймається як революційний прорив, проте його реальні довгострокові наслідки стануть очевидними лише через багато років, що підкреслює необхідність системного вивчення та контролю за його використанням [4].

1. Гуралюк, А. Г. Штучний інтелект як інноваційна інформаційна технологія у педагогічних дослідженнях (аналітичний огляд). Аналітичний вісник у сфері освіти й науки: довідковий бюлетень ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського, 2023, 18, 67–79.
2. Коломієць, А., Кушнір, О. Використання штучного інтелекту в освітній та науковій діяльності: можливості та виклики. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми, 2023, 70, 45–57.
3. Драч, І., Петроє, О., Бородієнко, О., Регейло, І., Базелюк, О., Базелюк, Н., Слободянюк, О. Використання штучного інтелекту у вищій освіті. Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство», 2023, 15, 66–82.
4. Бердо, Р. С., Расюн, В. Л., Величко, В. А. Штучний інтелект у науковій діяльності: виклики та перспективи. 2023, 1–17.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ДОСВІД ЄС ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Ноготков А.А.,
курсант 3-го курсу ОР "Бакалавр"
Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Стрімкий розвиток штучного інтелекту (ШІ) докорінно змінює підходи до здійснення наукових досліджень, аналізу даних, моделювання та підготовки публікацій. ШІ дедалі частіше використовується як інструмент у роботі вчених, юристів, аналітиків і викладачів, відкриваючи нові можливості для розвитку науки. Водночас застосування таких систем створює низку викликів у сфері права: виникають питання авторства, академічної доброчесності, захисту персональних даних, кібербезпеки та відповідальності за наслідки дій алгоритмів. Це потребує належного правового регулювання на національному та міжнародному рівнях.

Проблеми правового регулювання штучного інтелекту активно досліджуються українськими та зарубіжними науковцями, зокрема О. Кохановською, Н. Грищук, Р. Сасскіндом та іншими [1; 2; 3]. У фокусі цих досліджень — питання прозорості алгоритмів, захисту прав людини у цифровому середовищі та дотримання етичних стандартів при використанні ШІ в науці [3, с. 27].

Європейський Союз зробив значний крок у напрямі правового врегулювання, ухваливши у 2024 році Європейський акт про штучний інтелект (AI Act), який запроваджує ризик-орієнтований підхід до регулювання технологій ШІ [4]. Документ визначає чотири рівні ризику, забороняє небезпечні технології (зокрема системи соціального скорингу) та встановлює вимоги до якості даних, безпеки і людського контролю.

В Україні поки відсутній комплексний нормативно-правовий акт, який регулював би використання ШІ у науковій діяльності. Наявна «Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні» (2021 р.) визначає лише загальні напрями державної політики, не охоплюючи питання академічної доброчесності чи авторського права [5]. У науковій практиці дедалі частіше виникають випадки, коли результати, створені за допомогою генеративних систем (ChatGPT, DALL·E, Midjourney), подаються як власна праця дослідника, що створює ризики порушення принципів академічної етики та інтелектуальної власності [1, с. 54].

Європейський досвід доводить, що правове регулювання використання ШІ у науці має ґрунтуватися на принципах прозорості алгоритмів, збереження авторства людини, етичного використання даних і підзвітності розробників та користувачів таких систем [4].

Для України актуальним завданням є адаптація цих принципів у національне законодавство — зокрема через розробку Закону України «Про штучний інтелект», який визначатиме правовий статус ШІ, правила його використання в освіті та науці, а також внесення змін до Закону «Про авторське право і суміжні права» щодо результатів, створених із застосуванням ШІ [2, с. 19]. Важливо також запровадити етичні кодекси для науковців і студентів, які регулюватимуть застосування ШІ у дослідженнях і навчальному процесі.

Штучний інтелект є допоміжним інструментом у науковій діяльності, проте його використання має здійснюватися в межах чітких правових і етичних норм. Досвід ЄС показує, що ефективне регулювання можливе лише за умов поєднання інноваційності та захисту прав людини. Для України пріоритетними є розроблення спеціального законодавства про ШІ, гармонізація з європейським правом та забезпечення академічної доброчесності під час використання технологій у науковій діяльності.

1. Кохановська О. В. Правові аспекти використання технологій штучного інтелекту в Україні // Юридична наука. – 2023. – № 6. – С. 50–57.
2. Грищук Н. Ю. Штучний інтелект і право: виклики сучасності // Проблеми законності. – 2022. – № 159. – С. 15–21.
3. Susskind R. The Future of the Professions: How Technology Will Transform the Work of Human Experts. – Oxford University Press, 2022. – 358 p.
4. Artificial Intelligence Act (AI Act): Regulation of the European Parliament and of the Council, 2024.
5. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2021 р. № 1556-р.

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Павлюк І.Р.,
курсант 3-го курсу ОР "Бакалавр"
Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У сучасному світі наукові дослідження переживають глибоку трансформацію, значною мірою зумовлену розвитком технологій штучного інтелекту (ШІ). Завдяки стрімкому прогресу в галузях машинного навчання, обробки великих даних, глибинних нейронних мереж і автоматизованого моделювання, ШІ стає ключовим інструментом формування нової парадигми наукового пізнання. Його застосування змінює не лише методи отримання знань, а й саму логіку наукової діяльності, що відображає перехід від класичної емпіричної науки до цифрово-аналітичної епохи [1, с.1–2].

Однією з головних ролей штучного інтелекту є підвищення ефективності обробки великих масивів наукових даних. Сучасні алгоритми здатні самостійно систематизувати наукові публікації, виділяти закономірності у даних та виявляти міждисциплінарні зв'язки, що раніше залишалися поза увагою людини через обмеженість часу і ресурсів. Це відкриває нові можливості для відкриттів, які базуються не лише на гіпотетичному мисленні, а й на статистично підтверджених закономірностях [1, с.3].

Штучний інтелект також суттєво впливає на моделювання природних, соціальних і технічних процесів. Системи прогнозного аналізу на базі нейронних мереж допомагають будувати точні математичні моделі у біології, фізиці, економіці та екології. Наприклад, у наукових установах України вже використовують алгоритми машинного навчання для прогнозування економічних трендів і моделювання кліматичних змін. Це дозволяє скорочувати час експериментів, оптимізувати розподіл ресурсів і підвищувати точність результатів [3, с.4–6].

Важливою тенденцією є інтеграція ШІ з концепцією відкритої науки. Відкриті бази даних, цифрові репозиторії та хмарні обчислювальні платформи стають середовищем, у якому ШІ може навчатися, аналізувати та відтворювати наукові знання. Українські дослідники наголошують, що відкриті стандарти обміну даними (FAIR-принципи) підсилюють взаємодію між наукою і технологіями штучного інтелекту, адже забезпечують прозорість, повторюваність та інтероперабельність результатів досліджень [2, с.1–3]. Таким чином, поєднання ШІ та відкритої науки створює умови для формування глобальної наукової спільноти, у якій обмін знаннями стає автоматизованим і швидким.

Окрему роль відіграє штучний інтелект у забезпеченні наукової доброчесності. Програмні системи перевірки текстів, інструменти аналізу цитувань та автоматизованого рецензування допомагають знизити рівень плагіату, покращити якість академічних публікацій і сприяти об'єктивності наукового процесу. Водночас розвиток генеративних моделей створює нові ризики — можливість автоматичного створення псевдонаукових текстів або фальшивих результатів досліджень, що потребує етичного регулювання та правових обмежень [4, с.13–17].

Суттєвою трансформацією є зміна ролі самого науковця. Завдяки інтелектуальним системам дослідник поступово переходить від рутинних операцій до творчо-аналітичної діяльності, концентруючись на постановці задач, формуванні гіпотез і стратегічному осмисленні результатів. Це вимагає розвитку нових навичок — цифрової грамотності, аналітичного мислення, розуміння принципів роботи штучного інтелекту та вміння інтерпретувати результати його аналізу [3, с.5].

Разом з тим, залишається актуальним питання етичної відповідальності у використанні ШІ в науковій сфері. Проблеми авторства, права на інтелектуальну власність, достовірності даних і прозорості алгоритмів стають предметом обговорення у наукових та юридичних колах. Для України, як і для більшості європейських держав, актуальним є створення нормативно-правової бази, що регулюватиме використання ШІ у дослідженнях, включаючи контроль за достовірністю результатів та збереженням академічної доброчесності [4, с.16].

Таким чином, штучний інтелект виступає не лише інструментом обробки даних, а й чинником зміни самої сутності наукового пізнання. Його впровадження сприяє розвитку міждисциплінарних досліджень, підвищує швидкість відкриттів і формує нові стандарти наукової комунікації. Проте водночас це вимагає переосмислення етичних принципів науки, удосконалення законодавчого поля та розбудови освітніх програм для підготовки нової генерації дослідників. Завдяки комплексному поєднанню технологічного прогресу й гуманістичних цінностей можлива гармонійна інтеграція штучного інтелекту у систему сучасної науки, що забезпечить не лише ефективність, а й гуманітарний баланс у розвитку наукового знання [1, с.4; 2, с.3; 3, с.6].

1. Полоневич О. В., Морозова С. В., Аверічев І. М., Полоневич А. П. *Використання штучного інтелекту в організації наукових досліджень.*// Журнал «Зв'язок». — № 3. — 2024. — С. 1–4.
2. Мар'єнко М., Коваленко В. *Artificial Intelligence and Open Science in Education.*// Physical and Mathematical Education. — Vol. 38, No. 1. — 2023. — С. 1–6.

3. Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана. *Інститути моделювання та інформаційних технологій у науковій діяльності.* — Київ, 2022. — С. 4–6.
4. Богом'я В., Гудзь А. *Штучний інтелект: сучасний стан і перспективи застосування.*// Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. — Т. 46, № 1. — 2023. — С. 13–17.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В НАУКОВІЙ ЮРИДИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ДОПОМІЖНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЧИ ЗАГРОЗА ІДЕНТИЧНОСТІ?

Яременко І.І.,
курсант 3-го курсу ОР "Бакалавр"
Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Штучний інтелект – організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [1].

Штучний Інтелект (ШІ) еволюціонує в сфері юриспруденції, перетворюючись із простого інструменту пошуку на активного учасника наукового мислення. Розумні системи сьогодні можуть не лише аналізувати масиви судових прецедентів та нормативно-правових актів, але й самостійно генерувати нові правові гіпотези або моделі тлумачення норм, які можуть бути як слушними, так і хибними. Це ставить питання про довіру до машинно-генерованих правових знань. Проблематика полягає у необхідності чіткого розмежування людського творчого тлумачення (заснованого на цінностях, етиці та філософії права) від комп'ютерної імітації творчості.

Ця проблема виникає на перетині правової кібербезпеки (як захистити правові бази даних та наукові висновки від алгоритмічних маніпуляцій), юридичної етики (хто несе доктринальну та моральну відповідальність за помилки, допущені ШІ в науковій статті чи висновку) та методології юридичної науки (як верифікувати та інкорпорувати нові, машинно-генеровані правові знання).

У процесі дослідницької діяльності ШІ розглядається як потужний, але небезпечний інструмент правової верифікації. Його користь полягає у застосуванні спеціальних змагальних мереж (GANs), які можуть автоматично перевіряти стійкість наукових юридичних моделей. Наприклад, "Перевіряючий" ШІ навмисно створює найгірші можливі правові колізії або прогалини в законодавстві (які можуть бути наслідком певної наукової ідеї) для зміцнення вихідної дослідницької моделі (наприклад, моделі прогнозування загроз у сфері фінансового права). Комп'ютер діє як "правовий критик-провокатор".

Тенденції останніх п'яти років (2020-2025) показують, що юридична наука перейшла від підвищення швидкості роботи ШІ до "перевірки прозорості" його рішень. Це призвело до розвитку Пояснюваного Штучного Інтелекту (XAI), який розкриває, чому саме алгоритм обрав те чи інше тлумачення або знайшов певну правову кореляцію. Це життєво необхідно для довіри до наукового юридичного висновку.

Перспективи на майбутнє включають створення "спільних команд Людина-Право-Машина", де юрист-науковець відповідатиме за розуміння сенсу, етичну сторону, філософію права та кінцеве тлумачення, а ШІ — за аналіз даних, перевірку мільйонів можливих правових варіантів та виявлення колізій.

Штучний інтелект, на нашу думку, є потужним помічником, який виконує допоміжну роль у діяльності юриста-науковця, допомагаючи досліднику зосередитися на глибинних питаннях тлумачення, справедливості та методологічній перевірці знань, а не на рутинній технологічній роботі обробки великої кількості даних. Загроза виникає лише внаслідок інтелектуальної капітуляції юриста: коли він відмовляється від здатності створювати сенс і стає лише технічним оператором. Помічник же дає унікальний шанс посилити професійну ідентичність, звільняючи дослідника від рутини та дозволяючи йому зосередитися на глибинних питаннях права, справедливості та методології. Таким чином, ШІ є інструментом, який посилює ідентичність юриста, вимагаючи від нього бути більш осмисленим і критичним.

1. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р : станом на 29 груд. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-р#Tex

РЕКРУТИНГ В ЗСУ З ВИКОРИСТАННЯМ ШІ

Колотуша Я.В.,
курсантка 3-го курсу ОР "Бакалавр"
Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У США близько 80% великих компаній користуються ШІ-інструментами підбору персоналу. В Україні ця цифра нижча, але все одно вже понад 30% рекрутерів використовують ШІ в роботі [1].

Рекрутери виконують низку задач за допомогою ШІ, а саме:

-створення текстів: вакансій, листів, повідомлень;

-перевірка резюме, пошук збігів з вакансією;

-генерація запитань для скринінгу;

-проведення первинного інтерв'ю у форматі анкети або чат-бота;

-аналітика за профілями кандидатів або вакансіями;

-автоматизований супровід під час онбордингу [2].

Хоч і багато задач передано ШІ, але живе спілкування нікуди не зникає. Працює гаряча лінія, є особисті співбесіди, психологічне тестування. Оформлення паперових документів, супроводження на ВЛК та до навчальних центрів, як і завжди, здійснюють рекрутери Сил територіальної оборони.

У Силах територіальної оборони ЗСУ стартував унікальний експеримент — до процесу військового рекрутингу долучили віртуальних агентів на основі штучного інтелекту. Пілотний проект запустив 4 центр рекрутингу Сил ТрО ЗСУ, і він уже демонструє перші результати.

Вперше в історії української армії набір добровольців тестують з використанням ШІ-асистентів. Було створено образ віртуальної дівчини на ім'я Леся з позивним Foxy 4U. Вона консультує 24/7, розповідає про переваги служби за контрактом, підбирає посади, а також супроводжує на всіх етапах рекрутингу.

AI-агенти працюють без вихідних і перерв: вони здатні охоплювати понад 100 тисяч кандидатів на день [3].

ШІ використовують не тільки в рекрутингових центрах, а й при створенні, як зовнішньої, так і внутрішньої реклами, в також рекламних відеороликів.

На початку 2025 року Третя штурмова бригада запустила першу рекрутингову кампанію, яка повністю згенерована ШІ. «Готуємо до будь-якого сценарію» - слоган рекламної кампанії підрозділу. Третя світова, ядерна катастрофа, нашестя прибульців – Третя штурмова до всього підготує.

Автори надихнулись турбулентною буденністю: криза у відносинах з США, зростання глобальної напруженості, непереборне відчуття катастрофи, що наближається. У бригаді використали цей наратив, щоб нагадати про найбільш дієвий спосіб боротьби зі страхом і тривогою – стати підготовленим [4].

«Трійка» звернулась до нестандартних художніх прийомів, використання ШІ для привертання уваги молодої аудиторії. Цей час збігся також і з запуском проекту «18-24» та переходом на корпусну систему. Такий прийом пришвидшив темпи рекрутингу.

Медійники новоствореного Третього армійського корпусу підтверджують, що активно використовують ШІ. Це дозволяє дуже швидко генерувати прототипи постерів, можливих сценаріїв відео та текстів слоганів.

Використання штучного інтелекту в рекрутингу ЗСУ робить процес швидшим, зменшує потребу в ручній роботі та підвищує ефективність відбору кандидатів. Водночас важливо зберігати особисте спілкування, адже людський фактор залишається ключовим у формуванні довіри та мотивації майбутніх військовослужбовців.

5. https://goit.global/ua/articles/shi-u-rekrutynhu-navishcho-potriben-i-iaki-zadachi-vyrishuie/
6. https://hurma.work/blog/yak-rekruteru-vykorystovuvaty-shtuchnyj-intelekt/
7. https://vechirniy.kyiv.ua/news/117736/
8. https://24tv.ua/gotuyemo-do-bud-yakogo-stsenariyu-nova-kampaniya-triyki-biletskogo_n2800375

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ДИПЛОМАТІЇ ТА МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ: НОВІ АНАЛІТИЧНІ ПІДХОДИ

Зінченко Л.С.,
курсант 3-го курсу ОР "Бакалавр"
Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Сучасні міжнародні відносини дедалі частіше аналізуються крізь призму технологічних інновацій, серед яких особливе місце посідає штучний інтелект (ШІ). За даними Stanford AI Index Report 2025, використання ШІ в соціальних науках зросло на 35–45% з 2018 року, а кількість наукових публікацій, пов'язаних із ШІ, досягла 242 000 у 2023 році [1]. У міжнародних відносинах ШІ застосовується для обробки великих масивів даних із дипломатичних документів, соціальних мереж і відкритих джерел, що дозволяє прогнозувати геополітичні сценарії та аналізувати глобальні тенденції. Наприклад, алгоритми машинного навчання, використані RAND Corporation, моделюють ескалацію конфліктів із точністю до 80%, зокрема у сценаріях близькосхідних криз 2024 року [2]. Варто також відзначити проєкт DiploFoundation, у межах якого ШІ аналізує дипломатичні промови, виявляючи зміни в риториці з точністю 85% [3].

Актуальність теми визначається не лише потенціалом ШІ, а й викликами, які він породжує. Як зазнається у звіті CSIS, алгоритми часто функціонують як «чорні скриньки», що ускладнює розуміння механізмів ухвалення рішень [4]. Це створює ризики упередженості, втрати контексту та надмірної автоматизації дослідницького мислення. У сфері міжнародних відносин, де значущими є політичний підтекст, культурні особливості та гуманітарний вимір комунікації, надмірне покладання на алгоритмічні системи може спрощувати складні соціально-політичні явища. Як зазначає Юваль Ной Харарі у статті для The Economist (2025), «*ШІ здатен посилювати дезінформаційні процеси у геополітиці, якщо не забезпечити контроль за вихідними даними*» [5].

ШІ інтегрує методи аналітики даних, політології та соціальних наук, створюючи нові підходи до дослідження міжнародних відносин. Для кафедри зарубіжної воєнної інформації така міждисциплінарність відкриває перспективи у сфері дослідження безпекових процесів, стратегічних комунікацій і прогнозування міжнародних криз. Приклади закордонних практик, що можуть бути наслідувані у вітчизняних дослідженнях, включають використання алгоритмів обробки природної мови (NLP) для аналізу соціальних мереж, зокрема платформи X, під час воєнних конфліктів, як це реалізовано в дослідженнях RAND Corporation та TRENDS Research & Advisory. Наприклад, аналіз 2 млн публікацій на платформі X (Twitter) у період російсько-української війни (2022–2024) дозволив виявити ключові тренди громадської думки за 8 годин [6; 7]. Подібні моделі дають змогу оцінювати динаміку інформаційних кампаній та прогнозувати поведінку учасників міжнародної арени. Такі приклади демонструють потенціал застосування ШІ як аналітичного інструменту, що може бути адаптований для дослідницьких потреб кафедри зарубіжної воєнної інформації.

Упродовж 2018–2025 років спостерігається активне зростання застосування ШІ у сфері міжнародних відносин, насамперед завдяки розвитку великих мовних моделей (LLM) та аналітичних платформ. Пандемія COVID-19 прискорила інтеграцію ШІ в аналітичні практики, спричинивши збільшення інвестицій у напрямі AI-дипломатії на 40% до 2025 року [9]. У 2022–2023 роках генеративний ШІ, зокрема GPT-4, став інструментом автоматизації літературних оглядів, а близько 70% дипломатичних установ використовували алгоритми для аналізу глобальних трендів [10]. У 2024–2025 роках EU AI Act обмежив високоризиковані застосування ШІ, що вплинуло на 25% світових AI-експортів і стимулювало створення 12 нових інститутів безпеки штучного інтелекту [11]. Перспективи розвитку пов'язані з гібридними системами "людина в циклі", які здатні прогнозувати кризові сценарії з точністю до 90% [12]. Як наголошує Марк Фрімен (IFIT), «*ШІ — це інструмент посередництва, але не заміна людського судження*» [13]. Звіт UNESCO 2025 підкреслює необхідність розробки глобальних етичних стандартів, тоді як ринок технологій штучного інтелекту в дипломатії прогнозується на рівні $50 млрд до 2030 року [14; 15].

Штучний інтелект у науковій діяльності: допоміжний інструмент чи загроза ідентичності?

ШІ у сфері міжнародних відносин виступає насамперед допоміжним інструментом, який розширює аналітичні можливості, підвищує швидкість обробки даних і забезпечує глибше розуміння глобальних процесів. Водночас безконтрольне використання технологій може становити загрозу ідентичності науковця, розмиваючи межу між людським судженням і автоматизованим аналізом [5]. Як зазначає Scientific American (2025), збереження наукової об'єктивності потребує постійної перевірки результатів і дотримання принципів етичного контролю [16]. Відповідальний підхід до інтеграції ШІ у дослідницьку практику дозволяє розглядати його як союзника людини, а не як її замінник.

У висновку, аналіз перспектив і викликів ШІ свідчить, що він відіграє трансформаційну роль у сучасних дослідженнях міжнародних відносин. Його застосування забезпечує прискорення збору та обробки даних,

підвищує точність аналітичних оцінок і сприяє розвитку міждисциплінарних підходів, зокрема у сфері дипломатичного аналізу та безпекових досліджень. Приклади діяльності міжнародних аналітичних центрів, зокрема RAND Corporation і TRENDS Research & Advisory, демонструють потенціал ШІ як ефективного

інструменту у сфері стратегічного аналізу. Водночас загрози, такі як алгоритмічна упередженість і етичні виклики, підкреслюють необхідність людського контролю. Я переконаний, що ШІ може підсилити аналітичну роботу в дипломатії, але лише за умови впровадження етичних стандартів, подібних до EU AI Act, і збереження критичного мислення дослідника. Подальші зусилля мають бути спрямовані на розвиток власних технологій ШІ та адаптацію закордонних практик для українських досліджень, щоб посилити науковий потенціал у сфері міжнародної безпеки без втрати людської ідентичності.

1. Stanford HAI. AI Index Report 2025. Stanford University, 2025. 434 с.
2. Pavel B. et al. How Artificial General Intelligence Could Affect the Rise and Fall of Nations: Visions for Potential AGI Futures. RAND Corporation, RR-A3034-2, 2025. 50 с.
3. Mostafaei H. et al. Applications of Artificial Intelligence in Global Diplomacy: A Review of Research and Practical Models. ScienceDirect, 2025. Vol. 5. P. 100–120.
4. Atalan Y., Reynolds I., Jensen B. AI Biases in Critical Foreign Policy Decisions. Center for Strategic and International Studies, 2025. 18 с.
5. Harari Yu. N. AI and the Future of Geopolitics. The Economist, 2025. 5 лютого.
6. DiploFoundation. AI Diplomacy: Geo-Politics, Topics and Tools in 2025. Diplomacy.edu, 2025. 45 с.
7. TRENDS Research & Advisory. Artificial Intelligence in Diplomacy: Transforming Global Relations and Negotiations. Abu Dhabi, 2025. 20 с.
8. CSIS. Assessing Sanctions Effectiveness with AI: A Case Study. Center for Strategic and International Studies, 2025. 15 с.
9. Pew Research Center. AI in Global Affairs: Trends 2021–2025. Washington, 2025. 35 с.
10. SELA. Artificial Intelligence and Diplomacy: International Relations in the Era of Disruptive Technologies. Tech Diplomacy Institute, 2024. 50 с.
11. European Parliament. EU AI Act: First Regulation on Artificial Intelligence. 2025. 12 с.
12. TRENDS Research & Advisory. AI-Powered Diplomacy: Predictive Models for Crisis Management. Abu Dhabi, 2025. 18 с.
13. NPR. Researchers are Testing How AI Can Help in Diplomacy. 2025. 12 травня.
14. UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence: 2025 Update. Paris, 2025. 45 с.
15. Founders Forum Group. AI Statistics 2024–2025: Global Trends, Market Growth & Adoption Data. 2025. 28 с.
16. Scientific American. Ethical AI in International Relations: Risks and Safeguards. 2025. Vol. 332, № 3. P. 45–52.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ЗАГРОЗА ТВОРЧОСТІ ЧИ КОРИСНИЙ ІНСТРУМЕНТ?

Гребенюк Д.В.,
курсантка 3-го курсу ОР "Бакалавр"
Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: начальник кафедри інформаційно-аналітичних технологій військового факультету міжнародних-відносин та права полковник **Степанишин Руслан**

Винайдення штучного інтелекту (далі - ШІ) людством, безумовно, є одним із найбільших технологічних проривів, який перевернув уявлення про знаходження та систематизацію інформації. Діджитал-помічник, за умови правильно поставленого завдання, здатен відповісти на будь-який запит. Використання ШІ розповсюджується на всі сфери діяльності людини. Цей фактор значно спрощує життя людини, зокрема розширює доступ до інформації та скорочує час пошуку під час здійснення наукової діяльності. Водночас питання використання ШІ у проведенні досліджень є приводом для виникнення дискусій.

Актуальність теми є нагальною, з огляду на стрімкий розвиток технологій, які цілком змінюють підходи до проведення наукових досліджень. Використання ШІ підвищує ефективність аналізу даних і відкриває нові можливості для міждисциплінарних досліджень. Водночас важливим є усвідомлення та дотримання етичних, правових та методологічних аспектів використання новітніх технологій.

Проблематика теми полягає у тонкій межі між можливостями та викликами, які породжує ШІ у науковій діяльності. Гостро стоїть питання якості та достовірності інформації, яку надає ШІ, що створює небезпеку псевдонаукових висновків. Також важливим елементом є питання академічної доброчесності, оскільки через використання технологій існує ризик фальсифікації даних.

Початок активного введення ШІ у сферу міжнародних відносин можемо датувати від 2022 року, коли відбулося масштабне впровадження технологічної інновації у широке коло галузей людської діяльності. Нейромережа трансформувала звичні механізми міжнародної політики шляхом автоматизації дипломатичних процесів та підвищення ефективності ухвалення рішень на глобальному рівні.

Зокрема, варто зазначити як останнім часом все активніше відбувається інфільтрація ШІ в сферу безпеки та оборони, що створює нові виклики для глобальної стабільності. Цей фактор вимагає переглянути концепції безпеки та міжнародного права. Таким чином, ШІ створює як нові загрози, так і нові можливості одночасно. Саме це зумовлює потребу адаптації нормативних рамок та стратегій безпеки [1, с.188].

Це вказує на глибоку міждисциплінарність міжнародних відносин як наукової галузі, оскільки для повного розуміння глобальних процесів неможливо обійтися без знань з політології (аналіз політики держав щодо використання ШІ у військовій сфері, створення міжнародних норм і договорів з кібербезпеки), економіки (оцінка економічних ризиків та вигод), психології (вивчення впливу інформаційних технологій та пропаганди на масову свідомість у міжнародних конфліктах) та юриспруденції (формування міжнародно-правових механізмів контролю над використанням автономних систем озброєння).

Користь ШІ у наукових дослідженнях, присвячених аналізу міжнародних конфліктів, полягає у використанні для обробки великих масивів даних з відкритих джерел. Отже, це підвищує точність аналітичних прогнозів, окрім того дозволяє швидше виявляти глобальні тренди, які формують міжнародний устрій. Відкриває нові підходи до дослідження дипломатії [2].

Відповідно варто розглянути предметний огляд ключових тенденцій застосування ШІ в наукових дослідженнях з міжнародних відносин за останні роки та перспективи на майбутнє. Варто зазначити, що зростає кількість ініціатив ООН із ШІ (від 406 проєктів станом на 2023, до 729 у 2024), що напряму активізує наукові співробітництва та доступ до дослідження міжнародних відносин [3]. У майбутньому така методика дозволить об'єктивно оцінити ризик ескалації напруги у міжнародних відносинах, а також тональність заяв міжнародних лідерів (агресивна, нейтральна, радикальна).

Також паралельно формуються рамки глобального управління ШІ: аналітика ОЕСР про сценарії глобального врядування ШІ стала точкою відліку для політико-наукових дорожніх карт [4]. У майбутньому це дозволятиме швидко розуміти та аналізувати економічну ситуацію у глобальному контексті та складати порядок наступних дій.

Тепер варто розглянути застосування ШІ у науковій діяльності загалом. Безперечно, це технологія, яка значно спрощує проведення наукових досліджень, оскільки здатна провести аналіз масивних даних, зробити надзвичайно швидкий прогноз будь-якого конфлікту. Проте, варто зауважити, що за умов відсутності контролю існує екзистенційна загроза плагіату та відсутності людської творчості. Отже, ШІ – необхідний та корисний інструмент, проте з окресленими рамками.

1. Штучний інтелект як мегатренд: нові горизонти в глобальній політиці та міжнародних відносинах. URL.: https://www.researchgate.net/publication/389906795_Stucnij_intelekt_ak_megatrend_novi_gorizontiv_globalnij_politici_ta_miznarodnih_vidnosinah
2. Artificial Intelligence and its Impact in International Relations. URL.: https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/jpentai/article/view/35803

3. UN Activities on AL Report 2024. URL.: https://social.desa.un.org/world-summit-2025/blog/un-activities-on-ai-report-2024

4. Futures of Global AI Governance: Co-Creating an Approach for Transforming Economies and Societies. URL.: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/about/programmes/strategic-foresight/GSG%20Background%20Note_GSG%282024%291en.pdf

ЕТИЧНИЙ, ПРОГНОСТИЧНИЙ ТА АНАЛІТИЧНИЙ ВИМІРИ ІНТЕГРАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Чичкань М.С.,
студентка 3-го курсу ОР "Бакалавр"
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник
Пархомчук Олена Станіславівна, д.політ.н.,проф. кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики

ШІ може працювати у науковій діяльності в багатьох напрямках: обробка доступної інформації, моделювання, прогнозування у міжнародних відносинах, пошук нових шляхів розв'язання проблем. Штучний інтелект може відігравати ключову роль у галузі міжнародних відносин, проте його застосування породжує ряд викликів для науковців, включаючи етичні питання, питання, пов'язані з безпекою даних, та вплив на політичні процеси.

Актуальність теми зумовлена етичними і правовими викликами, які ускладнюють інтеграфію ШІ у наукові дослідження міжнародних відносин.

Для дослідження використовувались такі методи, як контент-аналіз, вивчення взаємозв'язків між явищами, прогнозування, системний аналіз.

Штучний інтелект впливає на структуру і зміст навчання, дає новий стимул циклу цифровізації, і сприяє появі фахівців з новітніми компетенціями. З появою на ринку ШІ-технологій з'явилося нове розв'язання питань рівності можливостей, розвитку нових напрямків у наукових дослідженнях. ШІ відкриває можливості для переходу до широкомасштабного та прогностичного моделювання і відіграє важливу роль у підготовці фахівців з міжнародних відносинах [1, 2].

Велику роль ШІ відводять у міждисциплінарних дослідженнях. ШІ інтегрується у різні сфери міжнародних відносин: він може надавати висновки, генерувати нові ідеї та прогнозувати вплив потенційних рішень. Модель ШІ може представляти нові сценарії для розгляду на основі аналізу історичних та політичних текстів, прогнозуючи вплив потенційних рішень [3]. При цьому важливо враховувати, що ШІ не є нейтральним та через алгоритмічні упередження аналіз, проведений ШІ-моделлю, може призводити до необ'єктивного результату. Обробка, аналіз та надання сенсу даним за допомогою ШІ призводять до формування позицій, які посилюють наявні соціальні упередження [4, 5].

Штучний інтелект може допомогти поглибити дослідження шляхом демонстрації користувачеві різних точок зору та сприяє переоцінці припущень дослідника. Основна перевага ШІ для дослідників та експертів полягає у наданні інноваційних аналітичних інструментів, які зменшують залежність від традиційних методів аналізу [6].

За допомогою ШІ стають більш придатними для опрацювання великі обсяги інформації. Цифрові технології дозволяють відстежувати тенденції та аналізувати настрої населення шляхом ретельного моніторингу соціальних мереж з використанням аналізу великих даних. Проте дані, проаналізовані моделлю штучного інтелекту, не всі збираються етичним шляхом. Проблема полягає у джерелах даних та методах їхнього збору, які мають базуватися на прозорості, справедливості, і зменшенні ризиків для приватності [7].

Деякі закордонні дослідницькі інститути створили власні етичні кодекси з використання штучного інтелекту (наприклад, Центр Інтернету та суспільства Беркмана Кляйна при Гарвардському університеті та Женевський інститут міжнародних відносин та розвитку). В Україні питання застосування ШІ у наукових дослідженнях в галузі міжнародних відносинах не контролюється публічно оприлюдненими універсальними етичними положеннями. У глобальному масштабі існуючих керівних принципів і правил також недостатньо для вирішення цих етичних проблем. У цьому контексті використання маркування «AI-generated» допомогло б підвищити прозорість щодо джерел наукового дослідження та дало читачам змогу оцінити, чи був матеріал створений або змінений за допомогою ШІ [4, 8].

Застосування ШІ в освіті та міжнародному співробітництві є ключовими аспектами м'якої сили. ШІ створює нову форму гегемонії — технологічну — і спричиняє геополітичний зсув [9].

Беручи до уваги, що аналітичні системи штучного інтелекту не завжди спираються на етично зібрані дані, можуть відтворювати або посилювати статистичні викривлення через закладені алгоритмічні упередження, а також не враховують культурно-ціннісний контекст, ШІ є лише інструментом дослідження, і не може замінити особистий внесок дослідника у галузі міжнародних відносин. Необхідно впроваджувати прозорі алгоритми,

проводити регулярний аудит даних та моделей, використовувати різноманітні та репрезентативні навчальні набори даних, навчати розпізнавати та коригувати упередженість алгоритмів, а також залишати людський контроль у процесі прийняття рішень. Також бажано спиратися при оцінці наукових робіт на

розвиток стратегічного мислення, аналітичних навичок, рефлексії та власної думки, напрацювання особистого досвіду. Фахівці також мають розвивати компетенції міжнародної та міжкультурної співпраці, порівняльного аналізу міжнародних політичних систем, економічних моделей, культурних аспектів [10].

Таким чином можна стверджувати, що варто застосовувати технології штучного інтелекту як допоміжний інструмент — передусім для аналізу вже зібраних даних, їхньої візуалізації, прогнозування та моделювання ситуацій, — але не для генерування наукового доробку. Водночас доцільно запровадити маркування досліджень, проведених із залученням ШІ, та ініціювати розробку окремої етичної рамки використання штучного інтелекту в галузі міжнародних відносин. Така етика має враховувати не лише технічні та правові аспекти, а й гуманітарний вимір — відповідальність, прозорість, пояснюваність рішень і повагу до культурного та політичного контексту. Доцільно забезпечити навчання фахівців принципам етичного та відповідального застосування ШІ, а також зберігати людський контроль у процесі прийняття рішень.

1. Шулікін Д. Штучний інтелект: тренди, перспективи, ризики / Д. Шулікін. — Електронний ресурс. — Режим доступу: https://svit.kpi.ua/2024/06/19/%D1%88%D1%82%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82-%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B8-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8-2/.
2. Vincent-Lancrin S., van der Vlies R. Trustworthy artificial intelligence (AI) in education: Promises and challenges / S. Vincent-Lancrin, R. van der Vlies // OECD Education Working Papers. — 2020. — № 218. — С. 1–18. — Режим доступу: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2020/04/trustworthy-artificial-intelligence-ai-in-education_f1a7c415/a6c90fa9-en.pdf
3. Heuer R. Psychological Operations: Principles and Case Studies / R. Heuer. — New York : Routledge, 2016. — 312 с.
4. Bellaby R. The ethical problems of ʻintelligence–AI / R. Bellaby // *International Affairs*. — 2024. — Vol. 100, No. 6. — P. 2525–2542. — ISSN 0020-5850. — Режим доступу: https://eprints.whiterose.ac.uk/id/eprint/213396/9/iiae227.pdf
5. Чичкань М. С. Між інноваціями і загрозами: вплив штучного інтелекту на глобальні медіа та політику / М. С. Чичкань // *Шевченківська весна. Штучний інтелект та міжнародні відносини : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених (Київ, 18 квітня 2025 р.)* / редкол.: В. В. Копійка (голова) [та ін.]. — Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2025. — С. 356.
6. Al-Mhasneh K., Alrasheed R., Al-Arqan A., Salman A. et al. The Role of Artificial Intelligence in Political Analysis and Decision Aid: «Chat GPT Application as a Model» / K. Al-Mhasneh, R. Alrasheed, A. Al-Arqan, A. Salman et al. — 2024 International Conference on Decision Aid Sciences and Applications (DASA), December 2024. — Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/388129492_The_Role_of_Artificial_Intelligence_in_Political_Analysis_and_Decision_Aid_Chat_GPT_Application_as_a_Model
7. Гачкевич А., Николишин М. Дипломатичний набір інструментів штучного інтелекту / А. Гачкевич, М. Николишин // International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy. — Vol. 2, No. 3, 2023. — P. 45–54. — Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/375086614_Diplomaticnij_nabir_instrumentiv_stucnogo_intelektu_AI_Toolkit_for_Diplomats
8. Eastwood B. How should AI-generated content be labeled? / B. Eastwood. — Електронний ресурс. — Режим доступу: https://mitsloan.mit.edu/ideas-made-to-matter/how-should-ai-generated-content-be-labeled?utm_source=chatgpt.com
9. Коппель О., Пархомчук О. Штучний інтелект як інструмент сили в міжнародних відносинах // *Artificial Intelligence as a Tool of Power in International Relations* / Олена Коппель, Олена Пархомчук. – Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут міжнародних відносин. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/396443777_ARTIFICIAL_INTELLIGENCE_AS_A_TOOL_OF_POWER_IN_INTERNATIONAL_RELATIONS_STUCNIJ_INTELEKT_AK_INSTRUMENT_SILI_V_MIZNARODNIH_VIDNOSINAH_Olena_Parkhomchuk_Olena_Koppel_Olena_Parhomcuk
10. Пархомчук О. С., Коппель О. Вплив штучного інтелекту на підготовку фахівців в галузі міжнародних відносин: виклики та перспективи // *Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference «Recent Advances in Global Science»* (May 6–8, 2024, Vilnius, Lithuania). – *Lab: Olena Stanislavivna Parkhomchuk's Lab*. – Вільнюс, 2024.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ У ПРАВНИЧІЙ НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Никифоряк А. Л.,
студент 3-го курсу навчання ОР "Бакалавр"
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Штучний інтелект (далі – ШІ) знайшов широке коло застосувань у наукових дослідженнях у різних дисциплінах. Найтиповіші випадки використання ШІ в науці сьогодення охоплюють генерування ідей, аналіз даних та розпізнавання образів, структурування тексту наукових праць, симуляцію та моделювання, виявлення та синтез знань із величезної кількості наявних наукових робіт, використання роботів та автоматизованих системи на основі ШІ для проведення експериментів [1].

Актуальність теми «Штучний інтелект та технології в науковій діяльності» зумовлена її стрімким глобальним поширенням: згідно з даними McKinsey, 79% людей вже мають певний досвід використання ШІ, а 22% регулярно застосовують його для роботи, що свідчить про перехід технології зі стадії експерименту до рівня невід'ємного інструменту, який кардинально трансформує підходи до наукових досліджень та управління знаннями [2]. Проблематика у науковій сфері складає розмежування ефективного використання ШІ на етапі технічної обробки інформації та загрози надмірного недоброчесного використання ШІ в академічній ідентичності.

Сучасні ШІ-платформи є невід'ємною частиною наукового процесу. Великі мовні моделі (LLM), такі як ChatGPT та Gemini, слугують універсальними помічниками: вони генерують, структурують та реферують тексти, допомагаються у написанні та поясненні складних наукових концепцій. Consensus та Elicit автоматизують огляд літератури, швидко знаходячи, аналізуючи та узагальнюючи висновки наукових статей. У точних науках Wolfram Alpha забезпечує потужні обчислення, розв'язання задач та доступ до наукових баз даних. Дослідники, які розробляють власні моделі, покладаються на TensorFlow та PyTorch, генеративні ШІ (наприклад, DALL-E) допомагають створювати візуальний контент, ілюстрації та схеми для наукових презентацій та публікацій. Описаний вище матеріал надає нам можливість розуміти, що різним платформам ШІ притаманна доволі строга диференціація в залежності від їхніх властивостей та навичок, які були закладені розробниками. Звідси ми стверджуємо, що штучний інтелект може бути застосований в будь-якому напрямі наукової діяльності перш за все як інструмент технічної обробки інформації. ШІ працює на основі алгоритмів та великої кількості даних, які він вивчив. Хоча він може створювати нові комбінації ідей, вони все одно базуються на тому, що він вже знає. Саме тому, не слід намагатися отримати наукову новизну в написаних ШІ роботах [3], так чи інакше ШІ це колектор інформації, який здатен покращити обробку тексту, проте він не може вийти за межі бази даних, що вже існує, та висловити докорінно нові концепції.

Акцентуючи увагу на застосуванні ШІ в правничій науковій діяльності, зокрема на власному досвіді, я вбачаю низку фундаментальних проблем, Серед них — явище надання неіснуючої судової практики, що створює критичні ризики, оскільки система може генерувати посилання на судові рішення, які ніколи не існували, або спотворювати зміст реальних прецедентів. У правовій сфері, де точність джерела є основою наукової аргументації, використання таких фіктивних даних може повністю дискредитувати проведене дослідження. Крім того, поширеною проблемою є часте змішування законодавства чинного та нечинного. ШІ часто демонструє відсутність розуміння динаміки правового поля та ієрархії нормативно-правових актів. Науковці стикаються з використанням застарілих правових позицій та нездатністю ШІ оцінити їхню релевантність у сучасних умовах. Система, навчаючись на великих масивах даних, може надавати позиції Верховного Суду або роз'яснення, які були переглянуті, скасовані або втратили силу через зміни у законодавстві чи судовій практиці. Це вимагає від дослідника додаткової глибокої фільтрації, що нівелює економію часу, яку мав би забезпечувати ШІ. Критичним недоліком також є нерозуміння процесуальних особливостей правозастосування. Це призводить до генерування абстрактних, академічно правильних, але практично нежиттєздатних висновків, які не можуть бути використані в контексті реальної науково-практичної діяльності.

Як висновок, я гадаю, що штучний інтелект – це потужний допоміжний інструмент, але він стає загрозою ідентичності лише у разі його нерегульованого використання та відсутності наукової доброчесності з боку дослідника.

1. Вивчення ролі штучного інтелекту в академічних дослідженнях [Електронний ресурс] / Mind the Graph Blog. – Режим доступу: https://mindthegraph.com/blog/uk/ai-in-academ-ic-research (дата звернення: 15.10.2025).
2. Цікава статистика, пов'язана зі штучним інтелектом [Електронний ресурс] / PitchAvatar. – Режим доступу: https://pitchavatar.com/uk/interesting-ai-related-statistics/ (дата звернення: 15.10.2025).
3. Полоневич О. В., Морозова С. В., Аверічев І. М., Полоневич А. П. Використання штучного інтелекту в організації наукових досліджень // Проблеми розвитку та вдосконалення єдиної національної системи зв'язку. 2024. № 3. С. 4–6. DOI: 10.31673/2412-9070.2024.030306.

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У НАУКОВІЙ І ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Ткаченко Р.Р.,
студентка 3-го курсу ОР "Бакалавр"
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, асистент кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права *Київського національного університету імені Тараса Шевченка*
Гансецька В.В.

Інтенсивний процес технологізації суттєво впливає на всі сфери суспільного життя, зокрема, і на наукову та професійну діяльність адвоката. Застосування такої технології як штучний інтелект (далі – ШІ) відкриває нові можливості для ефективного захисту прав, свобод та законних інтересів клієнтів, систематизації судової практики, виявлення правових тенденцій, обробці великих масивів інформації, що полегшує написання наукових робіт. Водночас зростає кількість випадків використання ШІ без належної перевірки, що може підірвати авторитет та довіру до інституту адвокатури.

Ключовими можливостями ШІ у наукових дослідженнях, зокрема, є автоматизований аналіз даних, робота з великими обсягами інформації, поліпшення управління науковими проєктами [1, с.49]. Адвокат може виявляти закономірності та нові проблемні напрями швидше ніж за умов традиційного аналізу, оперативніше здійснювати пошук наукових надбань, управляти дослідницькими процесами, що дає змогу розширити можливості ведення правових досліджень.

Також все більше усвідомлюється важливість правового регулювання використання ШІ, що підтверджується, зокрема, створенням Робочої групи з питань правового регулювання ШІ та розробки рекомендацій до національного законодавства. Ключовими завданнями групи, зокрема, є забезпечення доступу до даних, що використовуються для навчання та функціонування систем ШІ, захист авторських прав та власності на дані, визначення правил щодо забезпечення безпеки з метою захисту від кібератак, визначення етичних принципів та правил, якими мають керуватися розробники [2].

За останні роки інтерес до використання ШІ в адвокатській діяльності зростає. Активно проводяться заходи за участі провідних адвокатів України, присвячені обговоренню практичних кейсів, світових тенденцій та ефективної роботи з AI-системами.

Попри широкі можливості, ШІ відіграє роль допоміжного інструменту, адже повне покладання на інформацію, згенеровану цією технологією може зашкодити репутації правника. Так, до прикладу, міжнародна правнича спільнота висловлює занепокоєння щодо потенційних ризиків у діяльності адвоката. Американська юридична фірма Morgan & Morgan попередила своїх юристів про небезпеку використання ШІ: відповідальність за те, щоб усі цитати були перевірені та точними покладається саме на правників, оскільки вигадані судові прецеденти можуть спричинити дисциплінарні санкції або звільнення [3]. Обережне ставлення до згенерованої інформації є необхідним, адже наразі технології не можуть повноцінно замінити професійні навички адвоката.

Отже, попри зазначені переваги використання технологій у науковій та професійній діяльності адвоката, ШІ має залишатися допоміжним засобом, який покращує якість аналізу та збору інформації, але не замінює професійної компетенції правника. Перспективним напрямом є створення AI-систем, які генерують інформацію на основі чинного законодавства з урахуванням судової практики**,** а також розроблення професійної підготовки адвокатів до ефективної та безпечної роботи з новітніми технологіями.

1. Коломієць А., Кушнір О. Використання штучного інтелекту в освітній та науковій діяльності: можливості та виклики. Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems. 2024. № 70. С. 45–57. URL: https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-70-45-57 (дата звернення: 15.10.2025).
2. Голова НААУ, РАУ створила Робочу групу з правового регулювання штучного інтелекту та рекомендацій до законодавства | НААУ. НААУ. URL: https://unba.org.ua/news/7940-golova-naau-rau-stvorila-robochugrupu-z-pravovogo-regulyuvannya-shtuchnogo-intelektu-ta-rekomendacij-do-zakonodavstva.html (дата звернення: 13.10.2025).
3. Merken S. AI 'hallucinations' in court papers spell trouble for lawyers. *Reuters*. URL: https://www.reuters.com/technology/artificial-intelligence/ai-hallucinations-court-papers-spell-trouble-lawyers-2025-02-18/ (дата звернення: 17.10.2025).

ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНО МИСЛЯЧОЇ ПРАВНИЧОЇ ЕЛІТИ В УКРАЇНІ

Гречушкіна С.,
Студентка 1-го курсу ОР "Бакалавр"
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Повномасштабна війна, розв'язана російською федерацією проти України, спрямована не лише на фізичне знищення нашої державності, а й на підрив духовних, культурних і правових основ українського суспільства. В таких умовах особливого значення набуває питання формування національно-центричної правничої еліти, здатної мислити стратегічно, діяти морально й ефективно в умовах глобальної діджиталізації. Виклики війни поєднуються з викликами технологічної епохи, де інтелектуальну працю юриста дедалі частіше доповнюють алгоритми штучного інтелекту (ШІ). Тому сучасна юридична освіта в Україні має не лише забезпечувати технічну грамотність здобувачів,але й зберігати гуманістичну та національну спрямованість навчального процесу [1-2].

Штучний інтелект уже став інструментом міждисциплінарного розвитку науки і освіти, і право не є винятком. На кафедрі теорії та історії держави і права, зокрема, досліджуються питання етики, ідентичності та правової культури у цифрову добу. Такі дослідження неможливі без залучення технологій: системи на кшталт ChatGPT чи LexisNexis AI допомагають проводити правові порівняння, узагальнювати судову практику, моделювати нормативні ризики. Водночас саме людина-юрист несе відповідальність за інтерпретацію результатів, а тому освіта має формувати критичне мислення, національну самосвідомість і здатність відрізняти інформацію від знання, алгоритм від морального вибору.

Використання ШІ у правничій освіті відкриває нові можливості. Адаптивні освітні платформи (як-от Gradescope чи Alta by Knewton) дозволяють викладачам персоналізувати навчання, а студентам розвивати аналітичні навички через автоматизований зворотний зв'язок. Проте небезпека полягає у заміщенні мислення технологією. Якщо майбутній юрист сприйматиме ШІ як заміну власного інтелекту, а не як інструмент дослідження, це призведе до втрати критичного мислення, правової культури й національної ідентичності [3]. Отже, застосування інновацій має бути збалансованим із традиціями української правничої школи, тобто історією українського права, філософією права та етикою.

Упродовж останніх років у світі відбувається активне законодавче осмислення ролі ШІ. У березні 2024 році Європарламент ухвалив перший у світі регламент про штучний інтелект, який класифікує системи за рівнем ризику та визначає етичні стандарти їх застосування [4]. Україна також потребує розробки правових реформ у сфері ШІ, із залученням юристів, науковців і представників громадянського суспільства. Це стане основою для формування правової доктрини безпечного використання ШІ у науці, освіті та державному управлінні.

Перспективи на майбутнє полягають у трансдисциплінарному підході, проголошеному ЮНЕСКО як пріоритетному для освіти XXI століття [5]. Такий підхід передбачає інтеграцію технологічних знань із гуманітарними цінностями, національною історією та етикою відповідальності. Для України, яка переживає війну і водночас вибудовує майбутнє,це означає необхідність виховання юристів не лише як технічних експертів, а як стратегів, здатних забезпечити відбудову держави, її правову стабільність і міжнародну суб'єктність.

Серед сучасних пріоритетних напрямів модернізації української університетської освіти набуває актуальності зміщення акцентів з процесу накопичення знань, умінь і навичок на формування та розвиток у студентів здатності вміти самостійно одержувати знання, уміло і творчо застосовувати їх у фаховій діяльності. В навчальний процес впроваджується парадигма інтегрованого поєднання науки і освіти. Актуалізується дослідницько-активна модель проблемного навчання. ШІ революціонізує наукові дослідження[6-7].

В результаті виходить, що у контексті питання «Штучний інтелект у науковій діяльності: допоміжний інструмент чи загроза ідентичності?» відповідь може бути лише діалектичною. ШІ є допоміжним інструментом за умови, що він не витісняє людину, а підсилює її здатність мислити, досліджувати, творити й нести моральну відповідальність. Для української юридичної науки важливо не лише оволодіти технологією, а й зберегти її під контролем національно орієнтованої системи цінностей. Саме так формується стратегічно мисляча правнича еліта.

1. Марія Мірошниченко. До питання навчання та виховання національно орієнтованої правової еліти в національних університетах України. Альманах права. 2022 вип. 13, с. 136-140

2. Мірошниченко М. І. Історія українського права у фокусі глобальних викликів сучасності. Право України. 2020 № 12. с. 158-173

3. Мірошниченко М. І. До питання формування національно-центричної правничої еліти в Україні. Збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Полтава, 2023 с. 79-82

4. Regulation (EU) 2024.1689 of the European Parliament and of the Council of 13 March 2024 on artificial intelligence (AI Act). Official Journal of the European Union, 2024 URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng

5. UNESCO. Reimagining our Futures Together: A New Social Contract for Education, Paris, p. 34-37, 2021. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707.locale=en

6. Аббадія Д. Вивчення ролі штучного інтелекту в академічних дослідженнях. Mind the Graph. URL: https://mindthegraph.com/blog/uk/ai-in-academic-research

7. Використання штучного інтелекту в освіті / І. Візнюк та ін. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2021. № 59. С. 14–22. DOI:
https://doi.org/10.31652/2412- 1142-2021-59-14-22

ПОНЯТТЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ПРИВАТНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Саміленко А. С.,
студент 2-го курсу ОР «Бакалавр»
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права **Кохановська Олена Велеонінівна**

Стрімкий розвиток технологій і впровадження систем штучного інтелекту (ШІ) у ключові сфери життя створюють нові виклики для приватного права, яке перебуває на етапі оновлення.

Традиційна правова модель, що розмежовує суб'єктів (тих, хто діє) та об'єкти (те, на що спрямована дія), виявляється недостатньою для визначення місця ШІ у правовій системі.

На думку вчених, ШІ посідає проміжне становище між цими категоріями, поєднуючи ознаки суб'єкта (здатність до самостійного аналізу й прийняття рішень) та об'єкта (створюється людиною, є результатом інтелектуальної праці) [1, с. 62]. Така невизначеність створює прогалини у цивільному законодавстві й ризики для правової стабільності.

Науковці по-різному тлумачать поняття ШІ. У загальному розумінні — це створена людиною система, здатна аналізувати дані, робити висновки, приймати рішення та навчатися. З юридичної точки зору, ШІ — це «сукупність програмних і технічних засобів, що імітують когнітивні функції людини — сприйняття, мислення, прийняття рішень і взаємодію із середовищем» [1, с. 62].

О. Кохановська та В. Ладиченко розглядають ШІ як комплекс алгоритмів, що виконують інтелектуальні завдання без постійного людського контролю, тоді як Р. Арістова й М. Щербина підкреслюють його програмну природу, що імітує мислення людини.

Подвійна природа ШІ — автономність дій і водночас людське походження — ускладнює його правове визначення. З одного боку, він має риси суб'єкта (може приймати рішення, створювати об'єкти авторського права, укладати електронні правочини), з іншого — залишається об'єктом, адже є результатом людської праці та технічним інструментом [1, с. 64].

Отже, класичний поділ на «діячів» і «речі» вже не відповідає реаліям. Надання ШІ статусу суб'єкта права нині є юридично безпідставним [1, с. 64], але й трактування його лише як речі не вирішує проблеми відповідальності, інтелектуальної власності чи участі в правочинах.

Тому в науці приватного права формується підхід, за яким ШІ розглядають як особливий (*sui generis*) об'єкт права, що потребує специфічного правового режиму [1, с. 64]. Це дозволяє поєднати технічну автономність систем із принципом людської відповідальності.

Проблема правового статусу ШІ у приватному праві найвиразніше проявляється у трьох сферах — інтелектуальній власності, деліктній відповідальності та договірному праві.

Одним із найскладніших питань є визначення авторства творів, створених із допомогою або повністю штучним інтелектом. Традиційно творчість пов'язується з діяльністю людини, тому виникає питання: чи може система, що самостійно генерує твори, бути автором?

У різних країнах це вирішується по-різному: у Великій Британії автором вважають особу, яка організувала створення твору, а у США такі результати не підлягають авторсько-правовому захисту [3, с. 246]. В Україні запроваджено особливе право sui generis на об'єкти, створені ШІ — спробу адаптації приватного права до нових технологій [3, с. 247].

Дискусійною залишається відповідальність за шкоду, заподіяну автономними системами. «Проблема чорної скриньки» означає непрозорість механізму прийняття рішень ШІ, що ускладнює доведення вини та причинного зв'язку. Тому пропонується акцент на обов'язках розробників і користувачів щодо обережності, контролю та прозорості [1, с. 64].

Щодо договорів, ШІ не може бути їх самостійним учасником, бо не має правоздатності та дієздатності. Усі дії, виконані ним, вважаються діями особи, яка його створила або використовує [1, с. 64].

ЄС запровадив ризик-орієнтовану модель регулювання (AI Act) [1, с. 63], що класифікує системи ШІ за рівнем небезпеки, забороняє високоризикові технології та встановлює підвищені вимоги до сфер медицини, транспорту, фінансів. Питання цивільної відповідальності деталізуються окремими актами, які покладають тягар відповідальності на виробників.

Україна, орієнтуючись на європейський досвід, розробила Концепцію розвитку ШІ та впровадила право sui generis [3, с. 247]. Подальший етап — гармонізація законодавства з нормами ЄС. У науці обговорюється можливість часткової правосуб'єктності ШІ — наприклад, для «електронного нотаріуса» чи «електронного судді» [1, с. 66].

Загалом тенденція приватного права полягає у зміщенні фокусу з правосуб'єктності ШІ на людську відповідальність. Майбутнє бачиться у створенні системи «підзвітної автономності», де ШІ діє самостійно, але відповідальність зберігається за людьми й компаніями.

Отже, ШІ у приватному праві є складним правовим феноменом, що поєднує риси суб'єкта й об'єкта. Завдання права — не надати ШІ статус особи, а забезпечити ефективний контроль, відповідальність і справедливість у цифрову епоху.

1. Бежевець А. М. Правовий статус роботів: проблеми та перспективи визначення. Інформація і право. 2019. № 1 (28). С. 61–67.
2. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р. Урядовий кур'єр. 2020. № 241.
3. Стефанчук М. М. Правове регулювання об'єктів інтелектуальної власності, створених штучним інтелектом: досвід зарубіжних країн та перспективи для України. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 5. С. 245–248. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2024/44.pdf (дата звернення: 20.10.2024).
4. Proposal for a Directive on adapting non-contractual civil liability rules to artificial intelligence (AI Liability Directive). COM(2022) 496 final. Brussels, 28.9.2022. European Commission. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52022PC0496 (дата звернення: 20.10.2024).
5. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act). Official Journal of the European Union. L, 2024/1689. 12.7.2024. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj (дата звернення: 20.10.2024).
6. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім "АртЕк", 2020. 128 с.

ПРАВО НА ТВОРИ, ЗГЕНЕРОВАНІ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ

Грибовська В.О.,
студентка 2-го курсу денної форми навчання ОР "Бакалавр"
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор кафедри Цивільного права **Кохановська Олена Велеонінівна**

Стрімкий розвиток генеративних моделей штучного інтелекту (*далі - ШІ*) ChatGPT, Sora, Gemini, Grok спричинив революцію у створенні цифрового контенту. Такі системи генерують тексти, музику, відео чи зображення за лічені секунди. І питання про те, хто є автором — і чи є автор взагалі — у твору, згенерованого машиною, вимагає переосмислення фундаментальних правових норм та ставить під сумнів традиційні уявлення про авторство [1, с. 418].

Актуальність цієї проблеми для України є особливо гострою, адже з 1 січня 2023 року набув чинності Закон України «Про авторське право і суміжні права» (*далі - Закон*), який зробив Україну однією з перших держав, що імплементувала спеціальний правовий режим для об'єктів, створених за допомогою комп'ютерних програм. Запровадивши унікальний режим права особливого роду (*sui generis*) для «неоригінальних» об'єктів, згенерованих комп'ютерною програмою [3]. Україна обрала прагматичний, але потенційно ізольований шлях. Цей підхід кардинально відрізняється від моделі США, заснованої на непохитній вимозі «людського авторства», та процесно-орієнтованого підходу ЄС, що фокусується на прозорості використання даних для навчання ШІ [2, с. 8].

Відповідно до ч. 1 ст. 435 Цивільного кодексу України (*далі - ЦК України*), первинним суб'єктом авторського права є фізична особа, яка створила твір [4]. Це положення відображає фундаментальний принцип доктрини — акт творчості невід'ємно пов'язаний із людиною, а тому ШІ не може бути автором у розумінні ЦК України. Закон лише уточнює, що охороняється «оригінальний результат інтелектуальної творчої діяльності автора». Таким чином, повністю згенерований ШІ твір не охороняється класичним авторським правом.

З метою заповнення цієї прогалини введено право sui generis, яке надає майнові права не творцю, а власнику чи користувачу програми, що створила об'єкт, відповідно до ст. 33 Закону [3]. Особисті немайнові права (право на ім'я, недоторканність твору тощо) до таких об'єктів не застосовуються. Проте дослідники зауважують, що відсутність чітких критеріїв розмежування «оригінальних» і «неоригінальних» об'єктів створює «парадокс оригінальності»: чим унікальніший результат роботи ШІ, тим менше правового захисту він отримує [1, с. 420].

Також слід звернути увагу на міжнародний досвід і практику у цій сфері. До прикладу, правова система США є найбільш консервативною, оскільки, Бюро з авторських прав (USCO) та суди послідовно дотримуються доктрини, що авторське право може захищати лише твори, створені людиною (*human authorship*) [2, с. 7]. Це було закріплено у прецедентній справі *Thaler v. Perlmutter*, де суди всіх інстанцій відмовили в реєстрації авторського права на зображення, автором якого було вказано ШІ-систему, встановивши, що «людське авторство є фундаментальною вимогою» [2, с. 12]. Підхід Європейського Союзу є більш комплексним і зосереджений на регулюванні процесу створення та використання ШІ. Європейський Парламент наголосив на важливості розрізнення між «творами, створеними за допомогою ШІ», де ШІ є лише інструментом, та «творами, автономно згенерованими ШІ», які можуть не підлягати охороні через відсутність автора-людини [5, п. J]. Ключовою вимогою в ЄС, зокрема в Акті про ШІ (*EU AI Act*), є прозорість: розробники генеративних моделей зобов'язані публікувати звіти про захищений авторським правом контент, використаний для навчання їхніх систем.

В законодавстві України, пропонується унікальний підхід, який на відміну формули США, де діє принцип «не має автора - людини — немає прав», пропонує «немає автора - людини, але є економічні права у користувача/володілець програми». На відміну від ЄС, який регулює процес створення, Україна регулює статус результату. Перевагами української моделі є правова визначеність та економічний стимул для бізнесу. Однак серед недоліків — вже згаданий «парадокс оригінальності» та ризик непорозуміння на міжнародній арені.

Отже, після аналізу, вбачаємо, що твори, які повністю згенеровані ШІ, не відповідають критеріям об'єкта авторського права в його класичному розумінніт через відсутність творчого внеску людини. Але підхід України, через запровадження спеціально права *sui generis* для «неоригінальних об'єктів» є унікальним, і прагматичним, і доволі прогресивним, так як абезпечує правову визначеність та захищає інвестиції розробників ШІ, не розмиваючи фундаментальні принципи авторського права. В той же час, міжнародна практика залишається стабільною, де домінуючим є збереження антропоцентричної моделі авторства, як це демонструє практика США, що можна визначити як людиноорієнтир підхід, повагу до творця - людини.

1. Бисага Ю. М., Бєлов Д. М., Заборовський В. В. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА АВТОРСЬКІ І СУМІЖНІ ПРАВА. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університет. Серія: Право*. 2023. Т. 2, № 76. С. 299–304. URL:https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.47 (дата звернення: 16.10.2025).
2. *U.S. Copyright Office | U.S. Copyright Office*. URL: https://www.copyright.gov/ai/Copyright-and-Artificial-Intelligence-Part-2-Copyrightability-Report.pdf (дата звернення: 18.10.2025).

3. Про авторське право і суміжні права. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text (дата звернення: 18.10.2025).
4. Цивільний кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n20 (дата звернення: 18.10.2025).
5. MEPs ready to negotiate first-ever rules for safe and transparent AI | News | European Parliament. URL: https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230609IPR96212/ai-act-meps-adopt-negotiating-position-on-rules-for-artificial-intelligence (дата звернення: 18.10.2025).

ЗМІНА ЗРОСТАННЯ СКЛАДНОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ВІД ЛОГАРИФМІЧНОЇ ДО ЛІНІЙНОЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ШІ

Ясінський Я.С.,
магістр
Навчально-наукового центру «Інститут біології та медицини»
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Чому оцінювання ресурсоємне і як тут доречний ШІ

У структурі робочого часу викладачів значну частку займають планування занять, перевірка робіт і адміністративні дії; за TALIS-2024 у середньому це ≈14%, ≈9% і ≈6% відповідно, причому частка часу на перевірку у низці країн зросла між 2018–2024 рр. [1]. Штучний інтелект у освіті – це не лише великі мовні моделі, а ширший клас **систем автоматизації прийняття рішень**: від комп'ютеризованого адаптивного тестування (CAT), що скорочує кількість завдань/тривалість тесту без втрати точності [4], до систем автоматизованого оцінювання відкритих відповідей (AES), які зменшують час перевірки при прийнятній узгодженості з експертами [5].

Персоналізоване/адаптивне навчання пов'язують із стійкими покращеннями результатів і залученості студентів (мета-докази та масштабні польові студії) [3]. Водночас без автоматизації індивідуалізація підвищує операційне навантаження на викладача – більше варіантів завдань, перевірок і комунікацій (спостереження TALIS [1]). Отже, потрібне поєднання індивідуального підбору завдань **із** автоматизацією генерації та оцінювання.

Запропоновано мінімалістичну модель загальних витрат часу W залежно від кількості студентів S:

Індивідуальний підхід без автоматизації:

$$W_ind(S) = a \cdot S \cdot ln(1 + S) + b$$

Логарифмічний множник) відбиває наростання «організаційної» складності (варіативність завдань, унікальні кейси, комунікація зі студентами).

Автоматизована/генеративна система (після одноразової розробки масштабується лінійно):

$$W_AI(S) = c \cdot S + \beta$$

Тут β– фіксовані витрати на налаштування/валідацію, а c – час на «рецензування» і точковий зворотний зв'язок. Емпірика CAT [4] і AES [5] узгоджується з такою лінійністю на етапі експлуатації .

Генеративні тести: технологія і механіка

Застосовано генеративні тести: кожному студенту автоматично формується унікальна комбінація (тип задачі, рівень складності, контекст/дані). У кейсах з біології/генетики варіюються типи спадкування (повне/неповне домінування, кодомінування, епістаз), карти зчеплення, пенетрантність/експресивність, кількості нащадків, відстані між генами, маркери тощо. Викладач фокусується на методичному контролі та розборі рішень; система фіксує версії для відтворюваності.

В дослідженні генеративні тести порівнювались з рекомбінантними – коли студенти отримують певну кількість запитань з фіксованого пулу запитань

Емпіричне порівняння: Тест 1 (генеративний) vs Тест 11 (рекомбінантний)

Тест 1 (генеративний, шкала 0–15, n=653):

середнє 11.52 (76.8% від максимуму), SD 3.20 (≈21.3% від діапазону), IQR 4 (≈26.7% діапазону); skew −1.155, kurt 1.041.

Тест 11 (рекомбінантний, шкала 0–20, n=636):

середнє 16.09 (80.5% від максимуму), SD 4.07 (≈20.3% від діапазону), IQR 5 (25.0% діапазону); skew −1.321, kurt 1.177.

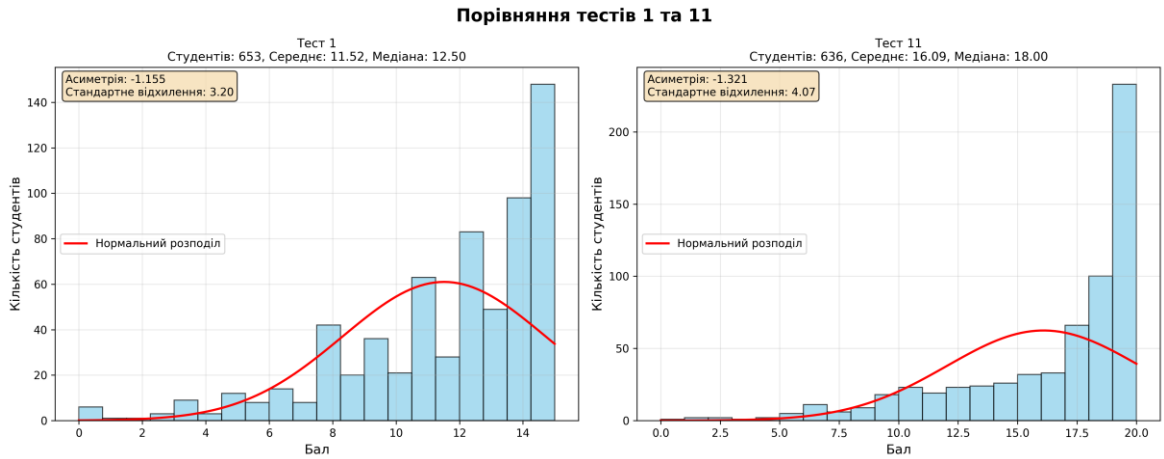

Рис 1. Порівняння результатів тестів: генеративного(1) та рекомбінантного(11)

Відповідь на питання конференції

ШІ – не просто «помічник», а необхідний інструмент для системної переорієнтації на індивідуальний підхід **із раціональними часовими витратами**. Поєднання генеративних тестів, CAT та AES дозволяє зменшити рутинну перевірку і при цьому утримувати або покращувати якість вимірювання та навчальні результати [1], [3]–[5], залишаючи за викладачем методичний контроль і експертні рішення.

OECD. Results from TALIS 2024: The Demands of Teaching. Paris: OECD Publishing, 2025.
Razali N. M., Wah Y. B. Power Comparisons of Shapiro–Wilk, Kolmogorov–Smirnov, Lilliefors and Anderson–Darling Tests. *Journal of Statistical Modeling and Analytics.* 2011; 2(1): 21–33.
Pane J. F., Steiner E. D., Baird M. D., Hamilton L. S. Continued Progress: Promising Evidence on Personalized Learning. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2015.
Evans J. P., et al. Use of Computerised Adaptive Testing to Reduce the Number of Questions a Patient Must Complete without Compromising Accuracy. *Bone & Joint Open.* 2022.
Ramesh D., Sanampudi S. Automated Essay Scoring Systems: A Systematic Literature Review. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications.* 2021.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ДАНИХ

Чергикало Д.О.,
аспірант 3 року навчання
Факультету комп'ютерних наук та кібернетики
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

1. Вступ

Дані ще за часів античності існували як те, що може стати капіталом: державна розвідка, інформація про дефіцити чи економічні тенденції тощо. Однак розкриття цього капіталу було неповним, оскільки не існувало ефективних методів роботи зі складною інформацією. Арістотель, систематизувавши логіку й тогочасну природничу філософію, дав змогу використовувати логіку та певні наближення природних закономірностей для отримання нових знань і, таким чином, нового «інтелектуального» капіталу. Водночас відсутність систематичного виробництва наукомісткої інформації через експеримент призвела до обмеженості обсягу знань і віри в можливість пояснити світ лише наявними даними. Наукова революція запровадила нові способи здобування та публічного обігу даних, надаючи їм суспільної цінності. Через це значно різноплановіші дані дістали змогу трансформуватися у капітал. Контроль за цим процесом є важливим для уникнення довгострокових ризиків і забезпечення стійкого розвитку.

2. Формування капіталу даних

Після наукової революції дані переважно не були капіталом самі по собі; реалізувати більшість їхнього потенціалу було майже неможливо. Тому часто наукою займалися як хобі, а щоб монетизувати дані, потрібно було створювати винаходи, що було складно. В інформаційну епоху дані стали капіталом, але пряму цінність зазвичай мали дані про вподобання клієнтів тощо. Своєю чергою наукові дані мали опосередковану цінність - наприклад, у вигляді наукових публікацій або як основа для патентів. Подібно до того, як Арістотель систематизував інструменти мислення, нині фахівці зі штучного інтелекту дали змогу виявляти у колосальних масивах даних закономірності значно вищого порядку - описувані архітектурами нейромереж і параметризовані мільйонами та мільярдами параметрів, зокрема за допомогою фізично-інформованих підходів (physics-informed neural networks). Водночас такий підхід має обмеження, пов’язані з дефіцитом якісно нових даних. Про це заявляють OpenAI та інші компанії, але повністю подолати ці обмеження поки не можуть. Ера якісних даних, подібна до наукової революції, але з експериментами вищого порядку - параметризованими тисячами й мільйонами параметрів, - має стати логічним продовженням ери штучного інтелекту. Нам потрібно бути готовими до цієї ери, адже саме зараз ми формуємо визначення «якісних даних», і воно не може бути відірване від розуміння даних як капіталу.

3. Внутрішній капітал

Капітал формується тоді, коли є обмін: тоді люди починають краще усвідомлювати його як капітал. Людина має цінні дані вже тим, що генерує відомості про свій фізичний стан. Ці дані можна продавати, наприклад, беручи участь в оплачуваних наукових дослідженнях. Якщо ці дослідження спрямовані на поліпшення медицини, автоматизацію профілактики чи виявлення хвороб тощо, то вони роблять внесок у благо всього людства. Масштабні дослідження, у яких взяли б участь мільйони людей, дали б великий внесок у розуміння складних процесів, пов’язаних з ризиками захворювань або зі старінням, забезпечуючи значно точніші моделі, ніж наявні нині. Перетворення цього на капітал просте: потрібно дати людині можливість ліцензувати свої медичні дані й отримувати за це винагороду. Різні держави мають встановити мінімальну оплату за такі дані. Потрібен сервіс, що забезпечить анонімізацію цієї інформації та анонімні виплати, аби ніхто не міг ідентифікувати людину за такими даними.

4. Висновки

Людство рухається в бік якісних даних та експериментів вищого порядку - наприклад, розробки нових і складних ліків. Щоб ці експерименти були безпечними та ефективними для людей, потрібні великі набори даних, що дають оперативний зворотний зв’язок. Штучний інтелект тут стає базовим інструментом, який перетворює дані на капітал і не нівелює ідентичність науковців, що створюють цю систему.

1. Huerta, E. A., et al. (2023). FAIR for AI: An interdisciplinary and international community building perspective. Scientific data, 10(1), 487.

2. Azeroual, O., & Koltay, T. (2024). Research information in the light of artificial intelligence: quality and data ecologies. arXiv preprint arXiv:2405.12997.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА КИТАЮ ТА США У СФЕРІ ОСВІТИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Го Імінь,
аспірант 3 року навчання
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

1. Актуальність та проблематика теми. В умовах формування «економіки знань» (knowledge-based economy) державна освітня політика стає ключовим інструментом забезпечення національної конкурентоспроможності. Досвід двох провідних світових акторів — Китаю та США — є особливо цінним для України, яка здійснює реформування власної освітньої системи в умовах війни та євроінтеграції. Китайська модель, що характеризується централізованим управлінням, масштабними державними інвестиціями та акцентом на STEM-дисципліни, демонструє вражаючі результати [2, с. 221]. Американська модель, заснована на децентралізації, академічній свободі та ринкових механізмах, є світовим лідером у залученні талантів та інновацій. Проблематика дослідження полягає у виявленні ефективних, але адаптивних для українського демократичного контексту, елементів цих моделей. Водночас традиційні методи порівняльного аналізу є недостатньо ефективними для обробки величезних масивів даних (законодавчих актів, стратегій, статистичних звітів), що актуалізує застосування технологій штучного інтелекту (ШІ) як інструменту наукового дослідження.

2. Міждисциплінарний фактор та використання ШІ в дослідженні. Дане дослідження має виражений міждисциплінарний характер, поєднуючи політологію, державне управління, освітні науки та комп'ютерну лінгвістику. Штучний інтелект виступає не лише об'єктом аналізу (як елемент освітніх політик Китаю та США), але й ключовим інструментом наукової діяльності.

Приклад використання ШІ: для порівняльного аналізу освітніх політик Китаю та США застосовуються алгоритми обробки природної мови (Natural Language Processing, NLP). Створюється корпус текстів, що включає офіційні доктрини, закони («Про освіту», «Про вищу освіту» [2, с. 345]), п'ятирічні плани КНР, стратегічні документи Департаменту освіти США, а також публічні виступи лідерів обох країн за останні 20 років.

За допомогою тематичного моделювання (topic modeling) та аналізу тональності (sentiment analysis) ШІ дозволяє:

- ідентифікувати ключові пріоритети: об'єктивно визначити частоту та контекст вживання таких термінів, як «інновації», «національна безпека», «ідеологія», «рівний доступ», «критичне мислення».
- простежити еволюцію політики: виявити динаміку зміни пріоритетів у часі, наприклад, посилення акценту на «технологічний суверенітет» у Китаї після 2013 року в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях» [2, с. 234].
- провести об'єктивне зіставлення: порівняти риторику та реальні політичні кроки, уникаючи суб'єктивних інтерпретацій дослідника.

Такий підхід дозволяє обробити масиви даних, недоступні для традиційного аналізу, та отримати верифіковані висновки щодо стратегічних намірів держав.

3. Тенденції та перспективи. Останні роки демонструють технологічні перегони в освіті. Китай системно інтегрує ШІ на всіх рівнях, але балансує це політикою «подвійного скорочення» та посиленням ідеологічного контролю [4]. США, у свою чергу, розвивають EdTech через приватний сектор, фокусуючись на інклюзивності та розвитку soft skills. Перспективою для України є гібридна модель: запозичення китайського досвіду стратегічного планування у STEM та цифровізації при збереженні американських принципів академічної автономії. Ключовим є використання технологій для забезпечення рівного доступу до освіти, а не для посилення контролю.

4. Штучний інтелект в науковій діяльності: допоміжний інструмент чи загроза ідентичності? Штучний інтелект є потужним допоміжним інструментом, що кардинально розширює аналітичні можливості дослідника, але не замінює його. Загроза науковій ідентичності виникає не від технології як такої, а від її некритичного використання. У нашому дослідженні ШІ (NLP-моделі) виступає інструментом для обробки та систематизації даних, проте фінальна інтерпретація результатів, формування висновків, оцінка етичних та соціокультурних наслідків освітніх політик залишаються виключною прерогативою людини-науковця. Роль дослідника трансформується від збирача інформації до архітектора дослідницького процесу та критичного валідатора результатів, згенерованих машиною. Отже, ШІ посилює науковця, а не нівелює його ідентичність, за умови збереження за ним функції постановки завдань та фінальної смислової інтерпретації.

1. Лунячек В.Е. Сучасна освіта Китаю: проблеми і перспективи розвитку. *Постметодика.* 2013. № 1 (110). С. 47–54.
2. Тенденції розвитку шкільної освіти в країнах ЄС, США та Китаї : монографія / Локшина О.І., Глушко О.З., Джурило А.П. та ін. ; за заг. ред. О.І. Локшиної. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 350 с.
3. Li J. Educational Policy Development in China for the 21st Century: Rationality and Challenges in a Globalizing Age. *Chinese Education & Society*. 2017. Vol. 50(3). P. 133–141. URL: https://www.researchgate.net/publication/320821657_Educational_Policy_Development_in_China_for_the_21st_Century_Rationality_and_Challenges_in_a_Globalizing_Age
4. Wenjie Y., Guorui F. Neoliberalism and Educational Reform in China in the 1990–2010s: Market Mechanism

and Inequality in the Institutional Transformation. *International Journal of Educational Research*. 2021. Vol. 109. Art. 101809.